

A close-up, profile shot of Wayne Shorter playing a saxophone. He is wearing a dark jacket and a necklace. The background is dark, and the lighting is focused on his face and the instrument. The text is overlaid on the right side of the image.

WAYNE
SHORTER -
in memoriam

davor hrvoj

Glazbeni vizionar Wayne Shorter preminuo je 2. ožujka 2023. godine u Los Angelesu u dobi od 89 godina. Djelujući više od šest desetljeća, ostavio je neizbrisiv trag u *jazzu* i drugim glazbenim žanrovima. Bio je istinski improvizator, jedan od najutjecajnijih *jazz* improvizatora. Njegov utjecaj je ogroman na razne glazbenike, ne samo na saksofoniste. Uostalom, on je sa svojim verzijama „sheets of sound”, kako su zvali pristup koji je promovirao John Coltrane, sudjelovao u djelovanju raznih sastava, između ostalih i onog Milesa Davisa, jednog od najvažnijih u povijesti *jazza*. Smatrao je da *jazzisti* moraju biti znatiželjni i odvažni poput astrofizičara, da uvijek moraju biti spremni prihvatiti izazove.

Tijekom cijele karijere primao je nagrade i priznanja. Između ostalih, dobitnik je medalje UNESCO-a i višestruki dobitnik nagrade „Grammy“ i drugih, a samo na listama časopisa „DownBeat“ bio je na prvim mjestima u raznim kategorijama: najbolji tenor-saksofonist u usponu karijere, *jazz* umjetnik godine, sopran-saksofonist godine, *jazz* skladatelj godine, njegov sastav proglašavan je najboljim, kao i njegovi albumi, a primio je i nagradu za životno djelo. Jednako vrijedna priznanja iskazala mu je Udruga *jazz* novinara.

Njegova je širina bila nevjerojatna, od djelovanja u *big bandovima* preko suradnji s velikanima *jazza* i dužih razdoblja sviranja u legendarnim *jazz* sastavima, kao što su oni Arta Blakeya i Milesa Davisa, do Weather Reporta, sve do djelovanja s vlastitim sastavima. Samo kao vođa sastava snimio je tridesetak albuma, a znatno više u suradnji s drugim glazbenicima. U *Jazz Messengersima* Arta Blakeya, s kojim je svirao u prvoj polovici šezdesetih, stekao je ugled kao improvizator, ali i skladatelj. U tom je sastavu započeo suradnje s vodećim glazbenicima tadašnjeg *jazza* u snimanjima mnogobrojnih uglednih albuma. Karijera mu je eksplodirala sredinom i u drugoj polovici šezdesetih kad je djelovao kao član Kvinteta Milesa Davisa. Svirajući s tim sastavom postao je globalno cijenjen i popularan. U tom je kvintetu godinama djelovao s istom postavom, uz trubača Milesa Davisa, klavirista Herbieja Hancocka, kontrabasista Rona Cartera i bubnjara Tonyja Williamsa. Bila je to jedna od najboljih postava u povijesti *jazza*. Krajem sedamdesetih svirao je u grupi V.S.O.P. s izvornom ritam-sekcijom Milesovog kvinteta i trubačem Freddiejem Hubbardom te kasnije Wyntonom Marsalisom. Sastav je izvodio glazbu koja je bila na tragu onoj što ju je svirao s Milesom. S istim je glazbenicima surađivao i poslije, u raznim situacijama.

Popularnost mu je još više porasla početkom sedamdesetih kad je s Joeom Zawinulom i Miroslavom Vitousom utemeljio *fusion* sastav „Weather Report“ koji je godinama bio među vodećima u tom žanru, atrakcija pozornica diljem svijeta. Njihovi su albumi i danas kulturna ostvarenja. „Obožavam sve što radi Wayne Shorter jer on je jedan od najvećih glazbenika, a također je moj istinski brat”, rekao je Zawinul i dodao: „Četrnaest smo godina vodili zajednički sastav, a nikad se nismo porječkali u vezi bilo čega. Predivno je ljudsko biće i sjajan, sjajan glazbenik. Njegova je glazba divna.”

Poslije je djelovao kao vođa sastava s kojima je snimio hvaljene albume i osvojio nove Grammyje. Sredinom i u drugoj polovici osamdesetih eksperimentirao je pokušavajući se odvojiti od prepoznatljivog zvuka Weather Reporta, ali i onog što ga je ostvario s legendarnim Kvintetom Milesa Davisa, kao i Jazz Messengersima Arta Blakeya, ali i vlastitim sastavima s kojima je tijekom šezdesetih snimao za Blue Note. U tome je u potpunosti uspio, ponajprije zato što je za snimanje svakog od ovih albuma angažirao druge glazbenike, posebice one s kojima do tada nije surađivao, ponekad zvijezde, a ponekad anonimuse. Shorter je, s jednom iznimkom, autor skladbi na svim trima albumima: „Atlantis”, „Phantom Navigator” i „Joy Ryder”. Iako među njima nema kulturnih ostvarenja, te skladbe odaju snažnu osobnost, kreativca koji svojim pisanjem pokreće suradnike, pred njih donosi izazov i stvara im poticajno okruženje za razvijanje vlastitih zamisli. Pritom, redovito je sjajan kao instrumentalist, improvizator. Još jednom je pokazao neizmjernu maštovitost, po čemu se izdvaja od većine vrhunskih glazbenika. Iako se ne radi o njegovim najkreativnijim dosezima, glazba na ovim izdanjima drukčija je od one što ju je dokumentirao u drugim razdobljima, posebna i tajnovita. Tek pažljivijim višestrukim preslušavanjem otkrivete skrivene detalje.

Shorter je ostavio ogroman trag i kao skladatelj. Njegovo je djelo eklektično i opsežno, s više od dvjesto glazbenih djela. Napisao je puno skladbi koje su postale *jazz* standardi, među ostalima „JuJu”, „Speak No Evil”, „Adam's Apple”, „Footprints”, „Infant Eyes”, „Adam's Apple”, „E.S.P.”, „Dolores”, „Prince of Darkness”, „Masqualero”, „Nefertiti”, „Pinocchio”, „Sanctuary”, „Virgo” i „Orbits”. Pisao je i glazbu za orkestre koju su izvodili Chicago Symphony, Orpheus Chamber Orchestra, Prague Philharmonic, Los Angeles Philharmonic, Royal Concertgebouw Orchestra...

Shorter je bio posebna, omiljena osoba, uvijek pažljiv, topao, odmjeren i srdačan, uvijek kao da je širio neku blagotvornu ugodu. Nije to bilo samo zato što je prakticirao budizam – bolje bi bilo reći da je u budizam zaronio zahvaljujući svojem karakteru. Zato su mnogi priželjkivali boraviti u njegovom društvu ili bar u krugu zračenja njegove aure, a on je nesebično dijelio svoje znanje i iskustvo pomažući, savjetujući, usmjeravajući... Primjerice, pomagao je Tini Turner udomivši je kad je bježala od supruga Ikea Turnera koji ju je zlostavljao. Zato nije ni čudno što je kao gost svirao s mnogim uglednim glazbenicima koji djeluju izvan područja *jazza* i svojom maštovitošću obogatio njihovu glazbu. Tako je svojim svirkama unaprijedio glazbu na snimanjima poznatih albuma kao što su „The Swing of Delight” i „Spirits Dancing in the Flesh” Carlosa Santane, „Aja” sastava „Steely Dan”, „Day Breaks” Norah Jones, „Bella 'mbriana” Pina Danielea, „Yauarete” Milтона Nascimnta, „Bridges to Babylon” Rolling Stonesa i drugih te desetak diskografskih izdanja Joni Mitchell.

Uz nevjerojatnu muzikalnost, njegova najvažnija kvaliteta bila je u pristupu koji donosi osebnju koncepciju zasnovanu na slobodi, komunikaciji, spontanosti, iznenadnim promjenama uvjetovanim impulsom trenutnog nadahnuća i kolektivnim improvizacijama. Takav pristup ostvario je i zahvaljujući suradnji s glazbenicima mlađeg naraštaja: klaviristom Danilom Perezom, kontrabasistom Johnom Patituccijem i bubnjarom Brianom Bladeom s kojima je djelovao u posljednjih dvadesetak godina. Fleksibilni i spremni na iznenađenja pokazali su se idealnim suradnicima kojima je ostavljao veliku slobodu da kroz igru, jer u njihovoj su se glazbi u svakom trenutku osjećali nestašluk i radost muziciranja, iskažu svoju improvizatorsku vještinu. Uostalom improvizacija, ne samo u smislu improviziranja na glazbenu temu već i na aranžmane, bio je osnovni

element njihova pristupa. Melodiju teme tek bi nagovjestili ili ju, ponekad tek djelomično, donijeli na sredini ili kraju izvedbe. Ona je za njih bila poput slikarskog platna na kojem se spontano razvija neponovljivo, uvijek drukčije djelo; na kojem se u bezbrojnim nijansama miješaju boje, raspoloženja, odnosi, na kojem se odvija suvremeno, apstraktno slikarstvo, a osjeća se da je umjetnik savladao tradiciju, da poznaje djela starih majstora kao i suvremena promišljanja, te da osebuje ideje sugestivno prenosi na platno. Kad kritika i publika osjeti tu invenciju, što je bio slučaj sa Shorterovom tadašnjom glazbom, zatvara se pun krug; umjetnik ostavlja djelo trajne vrijednosti koje će biti nadahnućem novim kreativcima. Shorter je iza sebe ostavio i niz zapaženih diskografskih izdanja koja je snimio u zadnjem dvadesetogodišnjem razdoblju. Upravo je zato za neka od njih odabrao koncertne snimke, one na kojim su najsugestivnije spomenute karakteristike.

Iako više nije s nama, Wayne Shorter ohrabruje i nadahnjuje nove naraštaje *jazz* i ne samo *jazz* glazbenika, a tako će biti još dugo. Srećom, iza sebe je ostavio dovoljno dokumenata koji će poslužiti za nova istraživanja raznih aspekata njegovog stvaralaštva, od improviziranja, preko skladanja do prilagođavanja raznim suradnjama i slanja važnih poruka. Pred muzikolozima je ogroman, ali iznimno važan posao.

Odabrana diskografija:

Samostalni albumi:

- Night Dreamer (Blue Note, 1964.)
- Speak No Evil (Blue Note, 1964.)
- JuJu (Blue Note, 1964.)
- Adam's Apple (Blue Note, 1966.)

- Super Nova (Blue Note, 1969.)
- Native Dancer (Columbia, 1974.)
- Atlantis (Columbia, 1985.)
- High Life (Verve, 1995.)
- Footprints Live!(Verve, 2002.)
- Algeria (Verve, 2003.)
- Beyond The Sound Barrier (Verve, 2005.)
- Without A Net (Blue Note iz 2013.)
- Emanon (Blue Note 2018.)

S Milesom Davisom:

- E.S.P. (Columbia, 1965.)
- Cookin' At the Plugged Nickel (Columbia, 1965.)
- Miles Smiles (Columbia, 1966.)
- Sorcerer (Columbia, 1967.)
- Nefertiti (Columbia, 1967.)
- In A Silent Way (Columbia, 1969.)
- Bitches Brew (Columbia, 1969.)

S Weather Reportom:

- Weather Report (Columbia, 1971.)
- I Sing the Body Electric (Columbia, 1972.)
- Sweetnighter (Columbia, 1973.)
- Mysterious Traveler (Columbia, 1974.)
- Tale Spinnin' (Columbia 468212, 1975.)
- Black Market Columbia, 1976.)
- Heavy Weather (Columbia, 1977.)
- 8:30 (Columbia, 1979.)